

KOMODOR WILLIAM HOSTE

Pomorac i ratnik s najvećim mudima u povijesti Jadrana

Kad netko spomene Višku bitku, svi pomisle na boj iz vrelog srpnja prije 135 godina, na slavnog **Tegetthoffa** i oklopnjaču *Ferdinand Max*, s čijim se kljunom zabio u bok *Re d'Italia*, potopio je i tako izazvao sramno povlačenje nadmoćnije eskadre admirala **Persana**. Kukavni je *conte* imao pet oklopnjača više, među njima i novu, moćnu *Affondatore*, izgrađenu u Engleskoj uz pomoć francuskog kredita; zapovjedao je s 4000 većim brojem mornara, imao je i 113 topova viška, ali je učinio toliko gluposti i pokazao takvu neodlučnost da odmah, po povratku u Anconu, nije više bio ni grof ni admiral!

Nesretni su Talijani izgubili 574 mornara i 38 časnika, a još im je bura, nekoliko dana poslije bitke, na sidrištu pred Anconom potopila *Affondatore* ("Nepotopivi")!

No, nije to jedina Viška bitka. Ona manje poznata, ali ne i manje važna, dogodila se **1811.**, prije 190 godina: **bio je to posljednji veliki boj klasičnih ratnih jedrenjaka na svim morima svijeta!** I u njoj se jedan admiral proslavio, a drugi učinio neshvatljive gluposti; i pred tu je bitku grešni admiral krenuo iz Ancone, također s daleko nadmoćnijom eskadrom; i taj nas boj uči koliko je Vis važan otok.

Komodor **William Hoste**, zapovjednik britanskih ratnih brodova na Jadranu u godinama **Napoleonove** kopnene blokade cijelog Sredozemlja, sa Visa je često, da ubije dosadu između bitaka i potapanja brodova, pisao majci u London. U pismu od 23. travnja 1810. Hoste, tada tridesetogodišnjak, hvali se mami kako je samo od ožujka te godine, kad je napustio Maltu, zaplijenio i uništio 46 neprijateljskih jedrenjaka! Računa: "Ako ostanem još dvije godine na Jadranu, uštedjet ću dovoljno da osiguram ugodan život čitavoj našoj obitelji!"

REMEMBER NELSON

I svojski se potrudio: u prvih 18 mjeseci opljačkao je i potopio 218 brodova! Ipak, još mu je bilo dosadno pa je u Visu, zajedno sa svojim časnicima, osnovao

kriket klub. Engleze je nadahnjivala i davala im krila tada još friška, presudna pobjeda **Horatia Nelsona** kod Trafalgara, 1805. godine. Taj nevjerojatno požrtvovni admiral, već od prije bez oka i bez ruke, zabio se fregatom *Victory* u srce brojnije protivničke flote, u admiralski brod francusko-španjolske armade, koja obezglavljena i ponižena zarobljavanjem admirala **Villeneuvea**, gubi četiri i po tisuće mornara, deset puta više nego Britanci!

Pet godina poslije tog debakla Napoleon kao da ništa nije naučio: odlučuje prekinuti jadranski raspašoj hladnokrvnog Nelsonovog učenika te ovamo šalje admirala **Dubourdieu**, sa zadatkom da, zajedno s Talijanima, Hosteu i Englezima uzme Vis.

U zoru, 13. ožujka 1811., u Viški je kanal doplovila združena eskadra Francuza i Talijana: četiri fregate, *Favorite*, *Flore*, *Danae* i *Corona*, korvete *Bellona* i *Carolina* te po jedan brik, goleta i šambek. Na tih devet ratnih jedrenjaka bilo je 2655 članova posade i 271 top. Englezi su pred Paklenim otocima čekali sa samo četiri broda: fregatama *Amphion*, *Cerberus* i *Active* te brikom *Volage*. Imali su 879 mornara i 186 topova. Kako je Hoste, s trostruko manje mornara, uspio uništiti Dubourdieu?

Pred sam početak okršaja Hoste je s *Amphiona* svojim kapetanima i cijelom eskadri, a možda i protivnicima, signalizirao kratku poruku: REMEMBER NELSON! Dubourdieu na *Favorite*, koja se zbog svoje brzine malo izdvojila iz napadačke eskadre, čini kobnu grešku - ne čeka ostatak svojih brodova nego se sam zaletava između *Amphiona* i *Active*. Uvježbaniji, nabrijani Englezi brže su se namjestili i s *Amphiona*, koji je nosio 32 topa, prvi ispaljuju ubitačni plotun na *Favorite*, naoružan s 44 topa.

Ispalivši 16 užarenih kugli s jedne strane broda, *Amphion* se munjevito okrenuo i s drugim plotunom dokrajčio, slomio Dubourdieuovu fregatu. Za razliku od smrtno ranjenog Nelsona, kojeg je posada, nakon Trafalgara, u bačvi *brandya* sačuvala za veličanstveni sprovod u Londonu, Napoleonov najdraži admiral skončao je ispod sela Okjucina, na više pozicija...

Već u 11 sati Hoste s *Amphionom*, nakon *Favorite*, uništava fregatu *Flore* i korvetu *Bellonu*. Ljetopisi govore da se eksplozija *Favorite* (koju je preživjeli dio

posade nasukao u uvali Smokova i digao u zrak) dobro čula u Korčuli, Splitu i Makarskoj, a neki su tvrdili - i u Dubrovniku! Žestoka je bitka trajala do kasno popodne, kada se, spustivši zastavu, predala razorena fregata *Corona*, a jedina preostala francuska fregata *Danae* te korveta *Carolina* dale u bijeg i sklonile u Hvar.

Francuzi i Talijani izgubili su 200 mornara, uz 500 teško ranjenih. Uz Dubourdieu, poginula su još četiri zapovjednika. Kapetan *Flore* izgubio je ruku, zapovjedniku *Bellone* amputirane su obje noge. Englezi su imali 50 poginulih i 150 teško ranjenih. Na fregati *Cerberus*, od 254 člana posade, neozljeđenih je bilo samo 26! I Hoste je bio teško ranjen, a njegov admiralski *Amphion* toliko oštećen da su oboje morali u Englesku na remont i oporavak.

MLADI NELSON I MALA MALTA

Od tog je dana, s tom bitkom, Britanija dobila **Mladog Nelsona**, a otok ispred viške luke novo ime - Hoste. Nakon što je Mladi Nelson pripremio teren, u višku se luku 24. travnja 1812., u pratnji tri fregate i šest topovnjača, iskrcao sir **George Duncan Robertson**. Ispred župne crkve na Spilicama prvi je guverner otoka Visa na crnoj kobili izvršio smotru dvije čete sa po 220 Engleza, čete od 260 strijelaca iz švicarske pukovnije, čete od 280 Korzikanaca i postrojbe od 300 Kalabreza, ukupno - 1260 momaka! Zna li tajnik NATO saveza, sir **George Robertson**, čija združena flota danas drži Jadran pod kontrolom, za svog istoimenog prethodnika od prije 190 godina?

Iz jednog pisma viškog guvernera lordu **Bentincku**, zapovjedniku britanske mediteranske flote, upućenog u ožujku 1813. s Visa na Siciliju, doznajemo kako je osam mladih Hrvata dezertiralo iz francuskih postrojbi s Hvara na Vis. Englezi su ih, uvjerivši se u njihovu lojalnost, hrabrost i pomorsku vještinu, rasporedili u četvu - **korzikanskih rendžera!**

Te, "engleske godine", najbolje su, najberićetnije godine u povijesti otoka Visa. Sami ga Englezi od tada zovu *Ključ Jadrana*, *Gibraltar Jadrana*, *Engleska na Jadranu*, a najčešće *Mala Malta*. U samo dvije, tri godine malo misto Vis, s tisuću duša, izrasta u gradić sa - 12 tisuća stanovnika! Od toga su broja čak 7 tisuća bili

stranci, ponajviše trgovaci. Privlačila ih je najraznolikija kolonijalna roba iz svih krajeva svijeta, ali i jeftino ulje, brašno, vino i sve ostalo što su gusari pljačkali i otimali diljem Jadrana te donosili na Vis, u sprezi s Britancima. (Gusarstvo je bila legitimna morska djelatnost sve do 1860. godine!)

Primjerice, pilo se tri vrste piva u flašama, najbolji šampanjci, kineski konjak; pušio se najfiniji turski duhan i kubanske cigare; ljekarna je, bez recepta, nudila sve vrste droga, od opiuma do meskalina. Vis nije bio samo švercersko središte, gusarska luka i velika engleska *dutty free* butiga: posla je bilo za krojače, postolare, kalafate, stolare, kovače, zlatare... Mnogi su radili na palubama trabakula i drugih brodica, koje bi navukli i učvrstili po žalima, na obali, a u njima su i stanovali.

FARMA PAUNOVA ZA DAME

Višani su nosili odijela od engleskog štofa i govorili "po engleski". Slastičari su stizali iz Italije, Austrije i Njemačke. Za dame je, zbog perja, postojala farma paunova, a riba je bila vraški skupa! Zapisao je kanonik **Dojmi**: "Prihoda je bilo dosta, ako se uzme u obzir 7000 stranaca te da su lađe neprekidno dolazile i odlazile. Moglo se mnogo toga izgraditi, Vis je procvao!"

Hoste je, nakon ranjavanja, u Jadran ponovo uplovio već nakon pet mjeseci, u kolovozu 1811., na novoj, većoj fregati *Bacchante* (38 topova), kako bi dovršio svoj dio posla. Do kraja siječnja 1814., uz pomoć austrijskih postrojbi na kopnu, Mladi je Nelson imao impozantan učinak: potjerao je Francuze iz Rijeke (s desantom na grad i nakon uličnih borbi!), iz Zadra, Splita, Kotora, Dubrovnika i sa svih otoka, a onda se, iscrpljen od jadranskih rana, povukao iz Kraljevske mornarice. Umro je, bogat i nikad oporavljen, za Svetog Nikolu, u 48. godini.

Britanska je mornarica u srpnju 1815. otplovila iz Jadrana. Posljednji otok koji su napustili bio je, naravno, Vis. Pričekali su da se dogodi Waterloo i da Napoleon završi na Svetoj Heleni pa su tek onda Vis, sa svim svojim tvrđavama, predali Austrijancima.